

«Мене часто запитують, як я вижив і продовжую виживати. Відповідаючи на ці питання, я стаю сильнішим»

Звіт про результати проведеної в 2019 році спільної оцінки потреб біженців, шукачів притулку і внутрішньо переміщених осіб в Україні

Подяка

Цей звіт базується на спільній оцінці потреб, проведеній Агентством ООН у справах біженців (УВКБ ООН) в Україні з біженцями, шукачами притулку, особами зі статусом додаткового захисту, особами без громадянства, особами, що знаходяться під ризиком безгромадянства, внутрішньо переміщеними і особами, які постраждали від конфлікту в Україні, в період з лютого по березень 2019 року. УВКБ ООН висловлює подяку за активну участь і підтримку своїм партнерам, місцевим органам влади, центрам безоплатної вторинної правової допомоги, громадянському суспільству та міжнародним організаціям. Але найголовніше, УВКБ ООН хотіло б відзначити стійкість і силу тих, хто був вимушено переміщений, переміщеним особам, що постраждали від конфлікту в Україні, і які продовжують щодня ділитися з нами своїми проблемами, надіями і страхами.

УВКБ ООН в Україні висловлює подяку своїм донорам

КОНТАКТИ

Представництво УВКБ ООН в Україні

вул. Лаврська, 16
Київ, 01015, Україна

тел.: +380 44 288 9710

електронна пошта: ukrki@unhcr.org

ФОТОГРАФІЯ НА ОБКЛАДИНЦІ:

Група з питань захисту УВКБ ООН зустрічається з літньою жінкою, яка відпочиває в наметі, наданому УВКБ ООН Державній службі України з надзвичайних ситуацій на контрольному пункті в'їзду / виїзду (КПВВ) «Майорськ». Фото: УВКБ ООН

Зміст

Багаторічний підхід із залученням багатьох партнерів в основі Спільної оцінки 2019 року	4
Методологія	5
Біженці та шукачі притулку	5
Доступ до процедури із визначення статусу біженця та її якість	5
Доступ до медичних послуг.....	6
Доступ до освіти	7
Мовні навички	7
Відносини з приймаючими громадами	7
Самозабезпечення та доступність заробітку	8
Довгострокові рішення	8
Механізми зворотного зв'язку	9
Рекомендації.....	10
Особи без громадянства та особи під загрозою безгромадянства в Україні	11
Ситуація в сфері захисту.....	11
Довгострокові рішення	12
Механізми зворотного зв'язку	12
Рекомендації.....	12
ВПО та особи, що знаходяться під ризиком переміщення уздовж лінії розмежування на території, підконтрольною уряду України	13
Безпека	13
Мінна небезпека	13
Сексуальне і гендерно-обумовлене насильство	14
Захоплення військовими будинків цивільного населення	14
Свобода пересування.....	14
Житло	16
Доступ до пенсій і соціальних виплат.....	17
Доступ до безоплатної правової допомоги	18
Доступ до цивільних документів.....	18
Психічне здоров'я і психосоціальна підтримка	19
Медичне обслуговування	19
Можливість заробітку	20
Доступ до гуманітарної допомоги	20
Доступ до правосуддя.....	21
Доступ до освіти	21
Довгострокові рішення	21
Механізми зворотного зв'язку	22
Рекомендації.....	23
ВПО на підконтрольних уряду територіях України	24

Дискримінація	24
Безпека	24
Свобода пересування.....	25
Соціальний захист і пенсії.....	25
Житло	26
Працевлаштування та можливість заробітку	27
Медичне обслуговування	27
Захист дітей.....	27
Правова допомога.....	28
Довгострокові рішення	28
Механізми зворотного зв'язку	30
Рекомендації.....	31

Вступ

Відповідно до підходу, орієнтованого на людину, Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН) на регулярній основі проводить спільну оцінку потреб з метою поглиблення розуміння ризиків у сфері захисту, з якими стикаються особи, яким організація надає допомогу, в тому числі, у сфері захисту. Такі регулярні оцінки гарантують, що люди знаходяться у центрі прийняття рішень щодо свого захисту та добробуту. Керуючись принципами підходу заснованого на повазі до прав людини та залученні громад, з урахуванням стратегії комплексного врахування віку, гендерних особливостей та культурного розмаїття, цей захід передбачає структурований діалог з біженцями, особами без громадянства, внутрішньо переміщеними особами та іншими особами, які постраждали від конфлікту. Під час спільної оцінки потреб УВКБ ООН разом з ними аналізує ризики, дізнається про їхні можливості і вислуховує запропоновані ними рішення. Потім ці дані використовуються УВКБ ООН для планування своєї роботи в сфері захисту та гуманітарного реагування. У ході проведеної у 2019 році спільної оцінки потреб, УВКБ ООН зустрівся зі 184 біженцями та шукачами притулку, 86 особами без громадянства або особами під ризиком безгромадянства, 520 ВПО та особами, які постраждали від конфлікту, включаючи чоловіків, жінок, дівчат і хлопчиків, членів ромських і кримськотатарських громад, а також особами з особливими потребами (наприклад, особи з інвалідністю, людьми, що живуть з ВІЛ). В цілому протягом трьох тижнів з лютого по березень 2019 року було проведено 91 обговорення в фокус-групах та 22 інтерв'ю з ключовими інформантами. У цьому заході разом із УВКБ ООН брали участь його партнери з числа НУО, представники уряду та громадянського суспільства, а також країн-донорів. УВКБ ООН також хотіло б відзначити участь Міністерства з питань тимчасово окупованих територій і ВПО, Центрів безоплатної вторинної правової допомоги, Міністерства соціальної політики, Державної міграційної служби, Міністерства юстиції (Відділи державної реєстрації актів цивільного стану), Військово-цивільних адміністрацій, а також Представництва ЄС в Україні та Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ.

Багаторічний підхід із залученням багатьох партнерів в основі Спільної оцінки 2019 року

Під час роботи над Спільною оцінкою потреб 2019 року особлива увага приділялася збору відгуків та пропозицій щодо впровадження Багаторічної стратегії захисту і пошуку рішень із

залученням багатьох партнерів в Україні, 2018 - 2022 рр. (МУМР).¹ Після запуску стратегії в 2018 році, цей звіт про спільну оцінку представляє собою першу контрольну точку для УВКБ ООН в Україні, оскільки він оцінює вплив першого року цієї стратегії на людей, яким агентство надає допомогу і захист. Нижче наведено дві міжсекторальні теми, яким приділялася особлива увага:

- Надання УВКБ ООН захисту і довгострокових рішень, особливо в контексті місцевої інтеграції та мобілізації громад,
- Механізми зворотного зв'язку УВКБ ООН та їхня доступність, безпека, доцільність і ефективність в рамках підзвітності постраждалому населенню (ААР).

Методологія

Спільна оцінка потреб 2019 року проводилася тільки на підконтрольних уряду територіях. В цілому **було проведено 91 обговорення в фокус-групах та 22 інтерв'ю з ключовими інформантами**, включно з біженцями, шукачами притулку, внутрішньо переміщеними особами, особами без громадянства, осами, що знаходяться під ризиком безгромадянства, й особами, які постраждали від конфлікту. Фасилітатори просили учасників фокус-груп або ключових інформантів поділитися своїми поглядами стосовно тематичних питань, а наступні питання направляли хід бесіди для отримання відповідної інформації. Такий підхід сприяв тому, щоб особи під опікою УВКБ ООН говорили вільно, забезпечуючи пріоритизацію якісної інформації, дозволяючи проводити первинний аналіз ризиків, з якими стикаються різні групи, а також виявляти можливості та ресурси всередині громад для посилення їхнього захисту.

Біженці та шукачі притулку

Доступ до процедури із визначення статусу біженця та її якість

Багато шукачів притулку в Україні заявили, що їхні проблеми починалися з процедури доступу до притулку. Російські шукачі притулку зазначили, що деяким їх співвітчизникам, які висловили бажання подати клопотання про надання притулку на кордоні, було відмовлено у в'їзді в Україну. Багато шукачів притулку, відзначили труднощі з реєстрацією в державній міграційній службі через довгі черги і додаткові вимоги сплатити штрафи за нелегальне перебування. На початку 2019 року реорганізація Державної міграційної служби (ДМС) у м. Києві та Київській області також призводила до затримок.

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

На початку 2019 року Головне Управління ДМС у м. Києві та Управління ДМС у Київській області закрились і були реорганізовані у нове Центральне міжрегіональне управління ДМС у м. Києві та Київській області (ЦМУ ДМС), як і одинадцять інших Управлінь, які вже на той час працювали по всій Україні. Нове Управління знову відкрилося в середині лютого, але минув певний час, перш ніж воно змогло приймати нові заяви про надання притулку. Проте, ДМС і УВКБ ООН тісно співпрацюють з метою забезпечення плавного перехідного періоду.

Учасники з різних груп також відзначили відсутність незалежного перекладача, коли вони звертаються до Державної міграційної служби (ДМС). Часто їх просили запросити власного перекладача для подачі заяви про надання притулку. У зв'язку з цим деякі шукачі притулку, підкреслили, що, хоча ДМС ніколи не вимагало від них платити гроші за послуги, вони отримували такі вимоги від своїх співвітчизників, які забезпечували переклад в ДМС. Під час обговорення, на якому були присутні представники ДМС, шукачі притулку прямо адресували цю проблему ДМС, та попросили їх скласти завірений список перекладачів, які не братимуть гроші з шукачів притулку. Учасники також пояснили, що вони не готові подавати офіційні скарги в таких випадках, тому що вони бояться наслідків.

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

¹ https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2018/06/Multi-Year-Multi-Partner-Protection-and-Solutions-Strategy-2017_2020_UKR.pdf

Незважаючи на те, що Державна міграційна служба має перелік зареєстрованих перекладачів на своєму веб-сайті, система не завжди працює на практиці, і офіційні особи зазвичай просять шукачів притулку залучати своїх перекладачів. Тому УВКБ ООН рекомендує розробити процедури пошуку, найму та підготовки кваліфікованих перекладачів для всіх етапів процедури надання притулку, в тому числі в судах. В даний час УВКБ ООН вивчає питання про те, як біженці, які мають належний рівень знання мови, можуть бути офіційно сертифіковані і найняті для підтримки шукачів притулку в процесі проходження ними процедури надання притулку, а їхні послуги оплачені.

Що стосується якості процедури надання притулку, в той час як шукачі притулку, як і раніше відзначають, що в ДМС дають тільки стислі консультації, вони також повідомили про деякі поліпшення, наприклад, у відношенні до конкретних груп (зі слів ЛГБТІ шукача притулку в Києві) під час реєстрації та співбесіди. Тривала процедура надання притулку та низький рівень визнання були виділені більшістю шукачів притулку, в тому числі з країн, що генерують велику кількість біженців, таких як Афганістан, Сирія і Сомалі. Шукачі притулку, яким відмовили, зокрема ті, хто вичерпав усі можливості процедури надання притулку, вважають, що їм було відмовлено, оскільки вони не змогли заплатити хабар. Вони також вважають, що українська влада прийняла політичне рішення не визнавати осіб певної національності, які зазначають певні причини переслідування, наприклад, політичних активістів із країн СНД. Багато шукачів притулку, яким відмовили, висловили глибоке розчарування з приводу того, що вони роками залишаються в стані правової невизначеності.

«Протягом семи років я є шукачем притулку, і у мене з документів тільки довідка (документ, виданий органами міграційної служби). Мій паспорт в ДМС, і вони не дають його мені, щоб я міг одружитися. Я не можу одружитися на своїй дівчині. Я хочу мати сім'ю, але не можу!»

Шукач притулку з Афганістану, Одеса

Шукачі притулку, та особи зі статусом додаткового захисту (ще один статус міжнародного захисту в Україні) скаржилися на той факт, що документи, які їм видають, не мають юридичної сили. Шукачі притулку, які мають тільки документ, виданий державою, відомий як «довідка», заявили, що, коли вони пред'являють цей документ, вони не можуть отримати доступ до медичних послуг, працевлаштуватися або відкрити банківський рахунок.

«Посвідчення про додатковий захист не означає нічого для українських роботодавців, деяких банків і навіть у лікарнях».

Людина зі статусом додаткового захисту з Російської Федерації

Доступ до медичних послуг

Кілька осіб, офіційно зареєстрованих органами з питань надання притулку, висловили низьку поінформованість про те, як вони можуть отримати доступ до медичних послуг. Деякі групи відзначали мовний бар'єр у спілкуванні з лікарями, а також дискримінаційні практики, які застосовуються деякими лікарями, які змушують їх чекати в черзі довше, ніж інші пацієнти. Крім того, шукачі притулку без документів, підтвердили, що вони взагалі не мають доступу до медичної допомоги, що може призвести до серйозних наслідків.

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

До початку нещодавніх реформ у сфері охорони здоров'я шукачі притулку, мали доступ до безкоштовної невідкладної медичної допомоги та медичних оглядів. Однак у ході реформи ці заходи були скасовані. На даний час шукачі притулку, повинні платити за ці послуги стільки ж, скільки й інші іноземці, які тимчасово перебувають в Україні. Шукачі притулку кажуть, що вони не туристи. Більшість з них не може собі це дозволити.

«Мені потрібна була складна операція на очах. Лікарі сказали мені, що затримка може призвести до сліпоти. Все було підготовлено за допомогою НУО партнера УВКБ ООН. УВКБ ООН погодилося покрити витрати на операцію, і я вже був у лікарні. Потім лікарі

з'ясували, що в мене немає належних документів. Вони просто скасували мою операцію».

Шукач притулку з Республіки Чад

Була також висловлена стурбованість щодо шукачів притулку із серйозними проблемами зі здоров'ям, такими як діабет, які вимагають, як термінової, так і регулярної допомоги. Процедура надання притулку може тривати багато років і ці люди не можуть отримувати ніяку підтримку по інвалідності від держави.

Доступ до освіти

Хоча учасники фокус-груп в цілому не повідомляли про проблеми з доступом до освіти, деякі з них, особливо шукачі притулку, висловили почуття безнадії щодо того, як вони будуть використовувати здобуту в Україні кваліфікацію, якщо їх заява про надання притулку буде відхилена. Деякі шукачі притулку сказали, що, хоча їхні діти відвідують школи, вони не бачать перспектив для подальшої професійної підготовки та працевлаштування для них, оскільки процедури надання притулку є тривалими і залишаються невирішеними протягом багатьох років. Учасники однієї групи в Одесі відзначили, що освітні заходи, такі як відвідування музеїв і театрів, читання книг та інші заходи, які УВКБ ООН та його партнер організували для дітей в 2018 році, дали їхнім дітям прекрасну можливість поспілкуватися з місцевими дітьми.

«Наші діти ростуть, вчаться і ходять до школи. Вони запитують, що їм робити зі своїм життям, але у нас немає відповідей, оскільки ми не знаємо, яке рішення прийме Міграційна служба або, коли це станеться».

Шукач притулку з Таджикистану, Київ

Мовні навички

Необхідність швидкого оволодіння основами місцевої мови була озвучена багатьма учасниками. І біженці, і шукачі притулку визнали, що знання мови відкриває двері для працевлаштування і полегшує інтеграцію. Кілька біженців підкреслили важливість української мови для тих, хто працює перекладачами в судах або в державних органах, для підтримки інших шукачів притулку. Деякі більші громади, такі як афганська громада в Одесі, поділилися власним досвідом організації мовних занять для членів громади та покриття витрат на оплату праці вчителів за допомогою зібраних грошима пожертвувань. У Закарпатській області учасники, які вже відвідували мовні курси, висловили свою зацікавленість у досягненні більш високих рівнів володіння мовою (B2 і C1). Деякі учасники запропонували нові методи навчання в якості альтернативи навчанню в класах, наприклад, через скайп (Skype) або за обміном з місцевими студентами. Деякі чоловіки відзначили, що їхнім дружинам складно відвідувати мовні курси через сімейні справи. Вони підтримали ідею дистанційного навчання. Самі жінки сказали, що вони будуть приділяти пріоритетну увагу вивченню мови, якщо заняття будуть ефективно організовані, оскільки вони розуміють необхідність знання місцевої мови для спілкування, яке буде сприяти їх місцевій інтеграції. Успішно інтегровані біженці, які були опитані окремо, також відзначили швидке вивчення і вільне володіння мовою як один з ключових чинників успішної місцевої інтеграції.

«Один із моїх дітей має інвалідність; він весь час в інвалідному візку. Моя дружина не може працювати, тому що наш син вимагає постійного догляду, і вона піклується про нього. Проте, два рази на тиждень вона завжди знаходить час для відвідування мовних курсів, тому що для нас важливо жити тут нормальним життям».

Шукач притулку з Афганістану, Одеса

«Багато хто говорить, що українці закриті, але я порадив би піти і поговорити з ними, і шукати позитивну сторону. Є ті, хто може завдати болю, але є й ті, хто каже мені «брат». Якщо ви не говорите на мові - у вас не буде кола спілкування. Перше, що потрібно зробити - вивчити мову, потім, знайти друзів і це відкриє вам всі двері для інтеграції»

Визнаний біженець з Гвінеї, Львів

Відносини з приймаючими громадами

УВКБ ООН зустрілося з людьми, які брали участь у реалізації ряду проектів у 2018 році, спрямованих на зміцнення відносин між біженцями та приймаючими громадами. Вони поділилися

позитивними відгуками про програму, і одна група в Одесі висловила подяку Державній міграційній службі за активну участь у роботі з громадами.

«Ми дуже раді, що Державна міграційна служба бере участь у заходах та ініціативах на рівні громад, відвідує зустрічі з різними громадами біженців. Таким чином, ми можемо вести діалог, будувати відносини і, можливо, врешті-решт знайти спільні рішення наших проблем».

Шукач притулку з Росії, Одеса

Що стосується ставлення місцевого населення до громад біженців, багато учасників повідомили про дискримінацію, пов'язану з їх правовим статусом / документами, наприклад, що стосується працевлаштування. Учасники повідомили про дискримінацію з боку поліції, а один учасник повідомив про випадок нападу в місті, де він у теперішній час проживає, через його етнічне походження. Шукачі притулку з Сомалі розповіли, що вони часто приховують свою країну походження, оскільки вони стурбовані, що це може справити негативне враження на місцевих жителів. У той же час вони відзначили, що за останні кілька років ситуація покращилася. Наприклад, хоча громада Яготина раніше блокувала поселення шукачів притулку в новому розташованому там Пункті тимчасового проживання біженців (ПТРБ), шукачі притулку, які нині там проживають, повідомили, що у них хороші відносини з місцевими жителями і вони не стикаються ні з якими конфліктами.

Самозабезпечення та доступність заробітку

Члени всіх груп висловили стурбованість з приводу обмежених можливостей заробітку. Шукачі притулку заявили, що не можуть розраховувати на легальне працевлаштування, оскільки адміністративні вимоги для отримання дозволу на роботу нереальні. Учасники зазначили доступ до працевлаштування як головну проблему, оскільки вони хочуть мати можливість працювати, щоб забезпечити основні потреби своїх сімей.

«У мене є статус додаткового захисту в Україні, і Україна тепер мій дім. Я користуюся цими дорогами, ходжу в лікарню і вчуся на пекаря. Я хочу приносити користь цій країні, і я бачу, як я можу це робити - платити податки. Я хочу, щоб моя офіційна зайнятість могла допомагати українському суспільству».

Особа зі статусом додаткового захисту з Гвінеї, Львів

«Власник бізнесу, на якого я працюю, каже, що, якщо я візьму вихідний, я втрачу свою роботу. Немає закону, який захистить мене. У мене маленька дитина, але я не можу допомогти родині, коли вони потребують мене, оскільки я весь час на ринку».

Шукач притулку з Афганістану, Одеса

Учасники в цілому позитивно відгукнулись щодо програми самозабезпечення УВКБ ООН, а також висловили кілька пропозицій щодо її поліпшення. Для тих, хто вичерпав всі можливості національної процедури надання притулку, ситуація вкрай складна. Більшість працює без дозволу, і це наражає їх на ризики зазнати вимагань з боку поліції і зловживань з боку роботодавців. Як правило, доступна робота є фізично важкою, погано оплачуваною і нестабільною.

Довгострокові рішення

УВКБ ООН опитало 14 біженців та осіб зі статусом додаткового захисту, які інтегрувалися на місцях без допомоги УВКБ ООН. Коли їх попросили визначити основні чинники їхнього успіху, люди згадали свій правовий статус, хороші мовні навички, розвиток професійних навичок і наполегливість у встановленні соціальних і ділових контактів.

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

Особи, яких визнано біженцями в Україні, мають право на натуралізацію через три роки, але особи з іншим статусом міжнародного захисту - «додатковий захист» - не можуть претендувати на натуралізацію, незалежно від того, як довго вони знаходяться в Україні.

Особи зі статусом додаткового захисту розчаровані відсутністю можливостей для натуралізації. Це впливає на їхню здатність планувати, встановлювати і підтримувати відносини в Україні та з родиною за кордоном, а також на перспективи стабільної роботи.

«У ситуації, коли статус додаткового захисту, не дає можливості отримати громадянство, ми опиняємося в підвішеному стані. Я живу тут вже п'ять років із цим статусом. У мене є дружина, офіційна робота, багато друзів, але все ж я не відчуваю, що я «укорінився». Ми відкладаємо народження дитини, бо я щороку не знаю, чи буде мій документ продовжений або мені скажуть виїжджати».

Особа зі статусом додаткового захисту з Сирії, Ужгород

«У мене є статус додаткового захисту. Скоро я піду з роботи і маю право на пенсію по старості. Що якщо держава в якийсь момент не продовжить мій документ? Як я зможу вижити, з огляду на мій вік?»

Особа зі статусом додаткового захисту з Таджикистану, Одеса

Шукачі притулку висловлюють стурбованість тривалістю процедури, протягом якої вони не впевнені у своєму майбутньому в Україні. Для успішної інтеграції більшість груп звернулися за допомогою в сфері працевлаштування, а також поглибленого вивчення української мови.

«Я освічена молода людина, маю вищу освіту і володію кількома мовами. І все ж я є шукачем притулку вже сім років. Про які довгострокові рішення ми говоримо?»

Шукач притулку із Сирії, Одеса

Механізми зворотного зв'язку

Більшість учасників знайомі з механізмами зворотного зв'язку з УВКБ ООН та партнерами. Деякі висловили стурбованість тим, що вони не отримують відповідей на свої заяви про переселення, подані безпосередньо в УВКБ ООН. В ході зустрічей, що проводяться в рамках спільної оцінки потреб, УВКБ ООН надало додаткову інформацію про свої процедури, а також про обмежені можливості переселення. Багато учасників заявили, що, приходячи в УВКБ ООН, вони не отримують бажаної і чіткої відповіді про те, як їхні проблеми можуть бути вирішені в Україні. Зокрема, часто немає відповідей на питання про переселення і фінансову допомогу. Один із учасників заявив, що деякі громади біженців і шукачів притулку, наприклад, з Російської Федерації, не розуміють ролі УВКБ ООН в Україні, якщо воно не в змозі здійснювати широку програму переселення. Деякі учасники попросили УВКБ ООН висилати їм короткі повідомлення для підтвердження отримання запиту електронною поштою.

Рекомендації

Уряду України

- Забезпечити своєчасний доступ шукачів притулку до процедури і документації з надання притулку.
- Забезпечити безкоштовний, незалежний і якісний переклад.
- Внести необхідні зміни до законодавства, а також зміни у формат довідки шукача притулку про звернення за захистом, щоб шукачі притулку, могли отримати доступ до медичного обслуговування, працевлаштування та банківських послуг.
- Органи міграційної служби повинні інформувати відповідних постачальників послуг, зокрема медичні установи, про статус документів щодо надання притулку, щоб поліпшити доступ до послуг.
- Підвищити рівень визнання шукачів притулку, з країн, з яких походить найбільша кількість біженців у світі.
- Надати особам зі статусом додаткового захисту можливість подавати заяву на натуралізацію.
- Полегшити доступ до реєстрації за місцем проживання.

УВКБ ООН, міжнародним організаціям і НУО

- Продовжувати адвокацію законодавчих і адміністративних реформ, які зміцнюють систему надання притулку та можливості для інтеграції в Україні. Адвокація повинна бути активнішою завдяки більш широкому використанню засобів масової інформації та залученню більш широкого кола учасників.
- Стимулювати владу вивчати питання про можливість легалізації шукачів притулку, яким було відмовлено у наданні притулку, коли УВКБ ООН вважає, що у них є на це законне право. Серед таких шукачів притулку деякі проживають в Україні протягом декількох років і мають зв'язки з країною (наприклад, сімейні, соціальні, культурні).
- Впроваджувати проекти мирного співіснування, що дозволяють громадам біженців розробляти проекти спільно з місцевими інституціями, оскільки це стимулює діалог. Крім того, залучати регіональні відділення Державної міграційної служби до громадських заходів, оскільки це дозволяє поліпшити взаєморозуміння. Продовжувати підтримувати ініціативи на рівні громад, які допомагають громадам біженців самоорганізуватися.
- Продовжувати програму грантів для малого бізнесу і скоротити час на розгляд заявок.
- Поставити в пріоритет надання мовних курсів на різних рівнях для різних груп студентів; розглянути можливість організації занять через скайп (Skype) і підвищити інтенсивність існуючих мовних занять.
- Задіювати більш креативний підхід до можливостей працевлаштування, який може включати в себе працевлаштування в НУО та УВКБ ООН; створювати соціальні підприємства з новими вакансіями; інтенсивніше залучати приватний сектор і одержувачів грантів УВКБ ООН; і підтримувати професійну підготовку.

Особи без громадянства та особи під загрозою безгромадянства в Україні

Ситуація в сфері захисту

У ході проведеної в цьому році спільної оцінки потреб УВКБ ООН зосередило увагу на охопленні осіб під загрозою безгромадянства, серед бездомних, мігрантів та ромського населення. Деякі з безхатченків, які брали участь в опитуванні, не мають українських паспортів і повідомили, що живуть без паспорта більше 20 років. Вони кажуть, що не можуть дозволити собі правову підтримку, щоб звернутися до ДМС. Оскільки у них немає ніяких документів, вони не можуть скористатися безкоштовною правовою допомогою держави.

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

Багато бездомних втратили свої паспорти громадянина СРСР, і для отримання нового українського паспорта їм необхідно надати в ДМС свідоцтво про народження (або його дублікат), фотографію на паспорт, і у них повинен бути батько або мати з українським паспортом. Отримання належної документації найчастіше вимагає проходження судових процедур, що є проблемою для маргіналізованих груп населення.

Особи без громадянства, які незаконно проживають на території країни, скаржилися на те, що у них немає можливості легалізувати своє перебування в Україні і немає доступу до роботи, освіти, реєстрації народжень і шлюбів, заробітку і свободи пересування.

«Мені 26 років, я хочу вийти заміж, я хочу мати дітей. Я не хочу, щоб мої діти перебували в тій же ситуації, що і я. У мене немає національності. Я приїхала в Україну в 1999 році. Я не змогла отримати диплом, не можу працювати офіційно. Я відчуваю, що моє життя - повний хаос».

Жінка з Туркменістану

Роми без документів, переміщені в результаті конфлікту, знаходяться в стані правової невизначеності і змушені часто змінювати місце проживання. Вони кажуть, що стикаються з дискримінацією з боку ДМС і місцевих громад. Оскільки більшість з них неписьменні, вони, в основному, займаються сезонною роботою на фермах. Їхні діти не мають доступу до дитячих садків / шкіл, а жінки не мають доступу до соціальних виплат або медичного обслуговування.

УВКБ ООН на зустрічі з жінками-ВПО з числа ромського населення під час обговорення у фокус-групі в місті Золотоноша Черкаської області. Обговорення проходили в ромському громадському центрі, очолюваному ромською неурядовою організацією «Аме-рома», з якою УВКБ ООН часто співпрацює. УВКБ ООН надало підтримку громадському центру в 2017 році. Однією з основних проблем, згаданих жінками, була безпека їхніх дітей і їх складне соціально-економічне становище. Фото: Крим SOS.

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

З різних причин (бідність, неграмотність, ранні шлюби, низький рівень обізнаності батьків, недоступність безоплатної правової допомоги з боку держави) багато етнічних ромів зіштовхуються з труднощами при отриманні свідоцтв про народження для своїх дітей, що народилися в Україні. В результаті, коли вони виростають, вони не можуть отримати український паспорт. Більшість ромів у Закарпатській області говорять угорською мовою і не знають української мови, що ускладнює звернення до місцевої влади за документами.

Житло є проблемою для осіб без громадянства та осіб під загрозою безгромадянства в Україні, зокрема для ромського населення. У Закарпатській області багато ромів проживають в будинках, які не мають каналізації і водопостачання. Земля, на якій були побудовані будинки, як правило, не визнається їх власністю, і в результаті, багато хто не може зареєструватися за місцем проживання. Відсутність паспортів і реєстрації за місцем проживання не дозволяє ромам і бездомним, які не мають документів, укласти угоди з сімейними лікарями, що є передумовою доступу до медичної допомоги. У Харкові учасники фокус-груп із числа ромів відзначили, що вони піддаються дискримінації на ринку праці, деякі навіть згадали труднощі у забезпеченні доступу до шкільної освіти для своїх дітей.

«Я дійсно хочу піти в дитячий садок. Там я, напевно, буду регулярно їсти».

Дитина з ромської громади**Довгострокові рішення**

Для досягнення довгострокових рішень особи під загрозою безгромадянства визначили документи, як найбільш важливий пріоритет. Це відкриє можливості для пошуку житла та роботи. Учасники хочуть отримувати безоплатну правову допомогу в державних центрах з надання безоплатної правової допомоги, щоб мати можливість отримати необхідну документацію і їм могли виправити помилки в їх цивільних документах. Учасники відзначили фінансові перешкоди для доступу до документації, оскільки вони сказали, що у них немає грошей для оплати аналізів ДНК, консульських зборів за видачу паспортів та судових витрат на встановлення юридичних фактів. Житло та зайнятість були іншими пріоритетами осіб під загрозою безгромадянства. Особи, які не мають документів, не мають права на участь в програмах соціального житла і не можуть отримати офіційну роботу через відсутність паспортів.

Механізми зворотного зв'язку

Багато співрозмовників раніше не знали про УВКБ ООН та його контактну інформацію. УВКБ ООН надало їм інформацію про доступні послуги та про те, як дати на них відгук, щоб поліпшити їхню якість, а також про те, як реєструвати індивідуальні скарги, що вимагають подальших дій.

**Рекомендації
Уряду України**

- Зробити правосуддя більш доступним, надавши особам, які не мають документів, доступ до безоплатної правової допомоги держави.
- Розглянути можливість зниження або звільнення від адміністративних зборів за отримання цивільних документів для вразливих осіб. Створити спосіб легалізації осіб без документів і без громадянства в Україні, прийнявши проект закону № 9123, який введе процедуру визначення безгромадянства.

УВКБ ООН, міжнародним організаціям і НУО

- Виступати за залучення організацій, які займаються питаннями розвитку, до підтримки заходів щодо соціальної та економічної інтеграції, спрямованих на ромське населення, включаючи заходи щодо забезпечення їх доступу до цивільних документів і паспортів. Пріоритетна увага повинна приділятися житлу, комунальним послугам, зайнятості, освіті, охороні здоров'я та соціальній підтримці.

ВПО та особи, що знаходяться під ризиком переміщення уздовж лінії розмежування на території, підконтрольною уряду України

Безпека

Учасники всіх обговорень у фокус-групах, що проводилися уздовж лінії розмежування, підкреслювали відсутність особистої безпеки через обстріли, неналежний стан бомбосховищ, невизначеність у відповідальності за доступ і обслуговування об'єктів захисту, включаючи підвали у багатоповерхових будівлях. Обговорення у фокус-групі в Світлодарську відбулося вранці, коли стався обстріл.

«Ми ніколи не знаємо, коли почнеться обстріл. Іноді кілька ночей може бути тихо, а потім він починається вранці або вдень. Ця раптовість і несподіванка - найгірше» .

Жінка, яка постраждала від конфлікту, Світлодарськ

Було відзначено, що люди, які живуть уздовж лінії розмежування, звикли до щоденних обстрілів. В результаті вони часто нехтують правилами безпеки. Діти грають на вулиці, коли на задньому плані відбувається обстріл, і люди перестали ховатися до підвалів своїх будинків.

Наземні міни також викликають серйозне занепокоєння учасників дискусії. Повернення в будинок, який був покинутий протягом деякого часу поблизу лінії розмежування, становить небезпеку для переміщених осіб, які хочуть повернутися. Наявність мін та боєприпасів, що нерозірвалися, в полях також становить високу небезпеку для життя тих людей, які залежать від врожаю садівництва або розведення великої рогатої худоби для виживання в районах, де перспективи працевлаштування вкрай малоімовірні.

Деякі учасники повідомили про випадки агресивної поведінки осіб у формі, які звинувачують цивільних осіб у конфлікті. У Святогірську учасники скаржилися, що не відчувають себе в безпеці через безпосередню близькість військових баз, переміщення військової техніки, гелікоптерів і військових навчань, що проводяться поблизу. Учасники в Первомайському (в основному, переміщені з села Піски) скаржилися на недавні несанкціоновані обшуки будинків в результаті вибуху на сусідньому військовому складі. Вони сказали, що їм задавали залякуючі питання, що створювало психологічний тиск. За словами учасників, ці люди були в формі без будь-яких знаків розрізнення і вони були в масках.

Проблема з вуличним освітленням залишається актуальною в селищі Чермалик біля лінії розмежування. У 2015 році система освітлення селища була серйозно пошкоджена, і військові не дозволяли місцевим жителям її ремонтувати з міркувань безпеки. Після зменшення інтенсивності бойових дій, місцева влада досягла усної угоди з військовими, але бюджету виявилось недостатньо для покриття витрат на відновлення. У Красногорівці чоловіки, які не мають документів, побоюються, що військові змусять їх займатися спеціальними роботами, такими як риття траншей, оскільки вони не можуть підтвердити свою особистість.

Мінна небезпека

Люди, переміщені з Чигарів, не можуть відвідувати свої будинки, оскільки територія забруднена наземними мінами. Оскільки багато людей залежало від своїх городів, зараз вони стикаються з труднощами у забезпеченні себе їжею.

Люди, що живуть уздовж лінії розмежування, бояться використовувати свої городи через страх натрапити на міни та боєприпаси. Багато людей залежить від розведення домашньої птиці та інших домашніх тварин, щоб вижити; однак через високий рівень мінної небезпеки корови і кози не можуть вільно пастися. Через погані перспективи працевлаштування, чоловіки часто збирають металобрухт, куди можуть потрапити залишки війни, що не розірвалися. Це викликає додаткові ризики у сфері захисту.

Сексуальне і гендерно-обумовлене насильство

В Авдіївці жінки відзначали психологічний тиск, пов'язаний із присутністю військових. Вони сказали, що залишаються вдома якомога довше, щоб уникнути контактів з військовими.

«Я намагаюся не виходити на вулицю, я навіть навчилася жити без хліба, спочатку мені було важко, я так любила свіжий хліб. Тепер я виходжу з дому тільки один або два рази на місяць, щоб купити їжу».

Жінка, яка постраждала від конфлікту, Авдіївка

Особи, які пережили сексуальне і гендерно-обумовлене насильство сказали, що вони не можуть отримати доступ до адекватних послуг, таких як медичні послуги, невідкладна медична та психологічна допомога. Учасники були погано поінформовані про те, що являє собою сексуальне і гендерно-обумовлене насильство і де шукати відповідної допомоги.

Поліція слабо контролює населені пункти вздовж лінії розмежування. На так званій Світлодарській друзі є тільки один співробітник поліції на вісім міст та селищ міського типу. Цивільні особи повинні звертатися за допомогою до військових. В одному випадку жінка сказала, що це тільки погіршило ситуацію.

Захоплення військовими будинків цивільного населення

Учасники спільної оцінки скаржилися, що військові живуть у їхніх будинках в Чигарях. Вони вважають, що з цієї причини їм і не дозволяють відвідувати свої будинки, хоча обстріли відбуваються рідше, ніж раніше. Учасники фокус-груп в Авдіївці та Світлодарську скаржилися, що військові базуються в багатоповерхових житлових будинках. У Світлодарську протікає дах і квартири верхнього поверху заливає, коли йде дощ. Жителям не дозволяють ремонтувати дах, і вони підозрюють, що на даху є військове обладнання.

Зі слів учасників у Кураховому, деякі члени громади не можуть отримати доступ до своїх речей у селищі Новотроїцьке (Волноваський район) на лінії розмежування, оскільки їх будинки зайняті військовими. За повідомленнями, деякі з жителів цього селища були виселені зі своїх будинків військовими, тому що вони не могли пред'явити документи, що підтверджують право власності.

Згідно слів учасників, які пояснювали ситуацію у своєму ізольованому селищі недалеко від лінії розмежування, є чотири будинки, які в даний час зайняті військовими. Три власники залишили селище до того, як будинки були зайняті; отже, вони не уклали ніякої угоди з військовими. У 2015 році один власник уклав усну угоду з військовими, дозволивши їм використовувати свій будинок до подальшого повідомлення; проте в даний час військові відмовляються звільнити приміщення.

Свобода пересування

Багато учасників скаржилися на труднощі, що виникають при перетині лінії розмежування: довгі черги і час очікування. Хоча передбачається, що для вразливих осіб повинна бути швидка смуга, деяким з них доводиться чекати в загальній черзі. Люди скаржилися на те, що деякі особи платять гроші, щоб пройти за прискороною процедурою.

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

Прикордонна служба на контрольних пунктах в'їзду-виїзду (КППВ) дозволяє перетин за прискороною процедурою деяким вразливим категоріям. До них відносяться вразливі

особи, та інші особи які відповідають критеріям (наприклад, особи з інвалідністю, особи старше сімдесяти років і вагітні жінки).

Люди кажуть, що відчувають себе невпевнено і безпорадно, перетинаючи лінію розмежування. Вони бояться бути затриманими і допитаними або, що у них відберуть речі. Вони бояться обстрілів і снайперського вогню. Чоловіки висловлювали занепокоєння з приводу того, що з ними поводяться негідним чином. Люди говорили, що намагаються не вимовляти зайвих слів, щоб не наражати на небезпеку себе та свої родини. Деякі скаржилися на хабарництво і здирництво під час переходу КПВВ. Багато людей сказало, що вони вважають за краще заплатити трохи грошей, щоб перетнути швидше, оскільки це зменшує ризики на КПВВ.

«Коли я перетинаю контрольний пункт, я намагаюся не говорити, поки мене не запитують. Я намагаюся бути обережним з кожним словом, яке я говорю, і я намагаюся говорити українською мовою – їм це подобається, і вас пропускають. Ніколи не знаєш, коли тебе можуть затримати і допитати. Одного разу мене на кілька годин затримали на КПВВ і допитували. Мені так і не пояснили, чому мене затримали».

Чоловік, який постраждав від конфлікту, Світлодарськ

Люди, які перетинають лінію розмежування, не можуть перевезти свої меблі і побутову техніку з тимчасово невідконтрольної уряду території (НПУТ) на підконтрольну уряду територію (ПУТ), оскільки ввезення цих предметів на ПУТ не дозволено. Крім того, особи без документів, що засвідчують особу, не можуть перетинати КПВВ. Також, люди без документів, особливо чоловіки, стикаються з труднощами при проходженні внутрішніх контрольно-пропускних пунктів. Люди можуть перетинати внутрішні блокпости з простроченими документами, що засвідчують особу; проте люди, у яких відсутні будь-які документи, повинні отримати «посвідчення особи» у глави військово-цивільної адміністрації. Щоб уникнути неприємностей, ці люди вважають за краще взагалі не залишати свій населений пункт.

Для проведення спільної оцінки потреб УВКБ ООН зустрілося з групою літніх жінок у селищі Чермалик, розташованому безпосередньо на лінії розмежування. Чермалик, як і раніше, обстрілюється, в тому числі зі стрілецької зброї. Під час зустрічі з групою жінок у громадському центрі, який був раніше відремонтований УВКБ ООН, жінки підняли питання безпеки як одного з найважливіших. Фото: УВКБ ООН

За словами деяких учасників, перед тим як відправитися в довколишні населені пункти, вони домовляються з місцевою поліцією про те, що вони перетнуть певний внутрішній контрольно-пропускний пункт, щоб місцева поліція могла допомогти і підтвердити їх особу в разі перевірки військовими. Їх пересування залежить від військових.

Між Святогірськом і іншими містами обмежене транспортне сполучення. Тарифи на автобуси високі, знижок для літніх людей та осіб з інвалідністю немає. У багатьох населених пунктах уздовж лінії розмежування наявність громадського транспорту обмежена або взагалі відсутня.

Чермалик - Маріуполь – єдиний транспортний маршрут, доступний для жителів селища Чермалик. Тому, щоб дістатися до комунальних служб, які базуються у Волновасі, місцеві жителі повинні орендувати таксі або пересісти на автобус у місті Маріуполь. Цей об'їзд не дозволяє людям з'їздити туди й назад до настання темряви - часу, коли посилюються обстріли. Ситуація з безпекою також впливає на вартість перевезення.

У 2018 року місцева транспортна компанія запустила автобусне сполучення між селищем Бердянське та містом Маріуполь. Однак, оскільки ціна квитка вартістю 12 грн. здалася жителям міста занадто високою, тож курсування автобуса було скасовано. Місцевим жителям доводилося проходити пішки близько 1,5 км до населеного пункту Сопине, де на даний час є транспортне сполучення і рейс коштує 7 грн. За підтримки гуманітарної організації стало можливим доїхати з Бердянська до Маріуполя, оскільки вона уклала договір з транспортною компанією, щоб покрити витрати людей на цьому маршруті. Цей проект забезпечує безкоштовний проїзд один раз на тиждень до вересня 2019 року.

Особам, переміщеним з Чигарів, забороняється відвідувати свої будинки. Вони стурбовані тим, що кладовище в селищі піддавалося обстрілам. На Великдень вони попросили «зелений» коридор, щоб відвідати могили своїх близьких.

Учасники дискусії в Первомайському скаржилися на відсутність доступу до своїх домівок у селищі Піски. З їхніх слів, населений пункт контролюється військовими, які не дають ВПО дозволу на в'їзд і огляд будинків. На тепер, в Пісках проживає від шести до десяти чоловік (із 2500 жителів до конфлікту), а інші переміщені в сусідні населені пункти або інші частини України. Є навіть одна сім'я, де чоловік живе в Пісках і доглядає за будинком, а дружина і діти переміщені. Дружина хотіла відвідати свого чоловіка, проте їй було відмовлено у доступі.

Житло

Багато людей скаржилися на неадекватні житлові умови, оскільки їх будинок / квартира були пошкоджені. Декому з ремонтом допомагали міжнародні організації. Багато хто втратив меблі і предмети домашнього вжитку. Вони не можуть дозволити собі купити нові.

Більшість будинків у селищі Бердянське залишаються невідремонтованими, оскільки допомога гуманітарних організацій була недостатньою для задоволення потреб у ремонті. Учасники заявили, що вони закривають вікна брезентом або ковдрами, які були надані військовими. У 2018 року вони отримали покрівельні листи та ізоляційні матеріали, їм також замінили пошкоджені вікна; проте деякі будинки потребують більш серйозного ремонту.

В Авдіївці учасники скаржилися на високі ціни на водопостачання, які, за їхніми словами, вище, ніж у Києві та Слов'янську. Оскільки тиск води низький, вона не досягає верхніх поверхів багатопверхових будинків. Зазвичай учасники фокус-груп повідомляють, що проточна вода доступна тільки протягом декількох годин на день. Після 10 години вечора води немає.

У населених пунктах уздовж лінії розмежування спостерігається низька напруга в електромережі, що призводить до пошкодження приладів і створює ризик загоряння. Учасники скаржилися на те, що часто неможливо використовувати пральні машини через низький тиск проточної води і низької напруги.

Взимку складно знайти дрова чи вугілля. Учасники сказали, що їм потрібно збирати дрова або використовувати горіхову шкаралупу для опалення своїх орендованих будинків. Більшість учасників заявили, що їм було важко пережити зиму, оскільки ціни на вугілля, деревину та комунальні послуги були для них занадто високі. Взимку багато людей розраховує на гуманітарну допомогу.

У Красногорівці вода в трубопроводі технічної якості, неочищена. Газопостачання міста було припинено в 2014 році через військові дії, які пошкодили газопровід. У лісових районах немає деревини, а ціна на вугілля висока.

Багато людей говорили, що пережили зиму завдяки гуманітарним програмам підготовки до зими. Повідомлялося, що особи без документів не були включені у програми гуманітарних організацій.

У Пісках жителі скаржилися, що не можуть отримати документи, що підтверджують збитки, завдані їхнім домівкам у результаті конфлікту. Вони хотіли, щоб така документація дозволила їм просити допомоги або компенсації. Вони зверталися в різні органи влади, в тому числі до голови районної адміністрації Ясинуватського району. Їм сказали, що архітектори не можуть відвідати населений пункт, тому що це занадто небезпечно; отже, вони не можуть отримати ніяких документів. Їм відомо, що така документація видавалася в інших населених пунктах, розташованих у безпосередній близькості від лінії розмежування.

Під час трьох дискусій фокус-груп, проведених у Святогірську з вимушеними переселенцями у місці компактного проживання, було багато скарг на погані житлові умови. У Святих Горах жителі сказали, що гаряча вода буває нечасто, а в кімнатах холодно. Вони скаржилися на напруженість у відносинах з адміністрацією та говорили, що стикалися з погрозами виселення. В Кураховому жителі місця компактного проживання сказали, що умови були неадекватними. Старі підлоги, погана ізоляція і санітарні умови, а також недостатнє опалення взимку негативно впливають на мешканців. Погані гігієнічні умови були ще одним джерелом скарг, оскільки в будівлі функціонує тільки одна ванна кімната.

У Маріуполі деякі ВПО відзначили, що вони не беруть участі в місцевих програмах соціального житла, тому що вони не впевнені, чи буде отримане житло відповідати їхнім очікуванням (тобто квартири мають різні умови, і не всі вони мають базові меблі). Згідно з умовами програми соціального житла, в Маріуполі, заявник зможе дізнатися про місцезнаходження квартири та її стан тільки після відбору для участі в програмі.

Учасники відзначили відмінності між програмами соціального житла в Маріуполі і Покровську. Місто Маріуполь не розглядає низький дохід сім'ї як вирішальний чинник для вибору бенефіціарів або встановлення умов оренди з бенефіціарами. У Покровську місцева влада у прийнятті свого рішення спирається на доходи сім'ї. Якщо дохід сім'ї збільшується після року проживання в соціальному житлі, сім'я може бути виключена з програми. Ці положення демотивують сім'ї ВПО шукати офіційну роботу.

ВПО також скаржилися на необхідність оплачувати комунальні послуги будинку на НПУТ. Вони сказали, що, якщо накопичувати борги за комунальні послуги на НПУТ, місцеві суди можуть дозволити конфіскацію квартир. Учасники на півдні Донецької області заявили, що могли б вирішити свої житлові проблеми на ПУТ, якщо продали б свою власність на НПУТ. Однак в даний час це нереально з двох причин. По-перше, оформлення документів є обтяжливим, тому що необхідно укласти договір купівлі-продажу на ПУТ у нотаріуса. По-друге, ціни на нерухомість на НПУТ дуже низькі, тому сума буде недостатньою для купівлі нерухомості на ПУТ.

Доступ до пенсій і соціальних виплат

Багато учасників скаржилися на часті затримки і призупинення виплат пенсій і соціальної допомоги. У ситуаціях, коли їхні пенсії та/або соціальні виплати затримуються, люди покладаються на своїх родичів, друзів або членів громад. Ті, у кого є городи, покладаються на те, що вони там вирощують. Пенсії та соціальні виплати недоступні для осіб, які не мають дійсних

документів, що засвідчують особу. Люди мають мотивацію відновлювати свої документи, що засвідчують особу, щоб мати право на пенсії та соціальні виплати.

У Святогірську немає відділу соціального захисту або пенсійного фонду, тому людям доводиться їздити у Слов'янськ. Це дорого і складно для людей з інвалідністю. Серед ВПО, зареєстрованих у Святогірську, 18 % людей мають інвалідність.

Доступ до безоплатної правової допомоги

Учасники відзначили високий попит на послуги безоплатної правової допомоги. Найчастіше вони зверталися за допомогою в питаннях відновлення виплати пенсій, соціальної допомоги, видачі та відновлення цивільних документів, особливо паспортів.

Доступ до цивільних документів

Багато вразливих осіб стикаються з проблемами, коли намагаються реалізувати своє право отримати документи, що засвідчують особу. Наприклад, особи родом зі Світлодарська, тепер повинні звертатися до місцевої влади в Бахмутському районі, щоб отримати або відновити свої паспорти. Державна міграційна служба в Бахмуті не має доступу до своєї паперової картотеки, тому заявникам пропонується привести трьох свідків, щоб підтвердити свою особу. Це проблема для ВПО. Існує низький рівень правової грамотності серед населення стосовно нових пластикових посвідчень особи, якими поступово замінюють внутрішні паспорти в паперовому вигляді. Люди не довіряють новим посвідченням особи, які, як вони побоюються, дадуть їм менше прав, ніж «звичайний паспорт». Вони також стурбовані тим, що їх реєстрація за місцем проживання (яку вони називають «пропискою») не зазначена у новому посвідченні особи. Батьки, прописані на НПУТ, підняли проблему реєстрації за місцем проживання для своїх дітей. Діти не можуть отримати реєстрацію на НПУТ, а якщо їхні батьки не мають постійного житла на ПУТ, вони також не можуть отримати реєстрацію на ПУТ. Відповідаючи на питання, яка допомога їм потрібна для відновлення своїх документів, особи, які не мають документів, відповіли, що їм знадобиться правова допомога, фінансова допомога і транспорт. Люди втрачають цивільні документи і кажуть, що почуваються ізгоями в суспільстві. Як наслідок, деякі починають приймати заборонені препарати. Без документів вони не можуть отримати підтримку з боку соціальних установ. Члени ромської громади в Кураховому заявили, що у них виникли проблеми з відновленням або отриманням українських паспортів. 27-річний чоловік сказав, що він ніколи не отримував український паспорт, хоча обидва його батьки мали паспорти. Йому знадобилося чотири місяці, щоб отримати свідоцтво про народження. Він сказав, що в ДМС його попросили принести довідку про реєстрацію місця проживання з НПУТ. Це неможливо. Крім того, деякі члени громади мають радянські паспорти і ніколи не зверталися за українським паспортом. Доступ до ДМС залишається актуальною проблемою. Оскільки онлайн-система ДМС має обмежені можливості, люди часто можуть отримати до неї доступ тільки в нічний час. Люди з Луганська повинні стояти в черзі рано вранці кожен день, щоб відвідати Міграційну службу. У результаті, місцеві жителі не мають можливості відвідати цей центр через величезні черги, що, у свою чергу, створює напруженість. Учасники відзначили нетолерантну атмосферу в офісі ДМС в Кураховому. Дуже складно потрапити на прийом до співробітника ДМС. Крім того, учасники відзначили, що їх письмові запити до ДМС залишилися без відповіді. Особи без документів покладаються на гуманітарну допомогу. Проте, у 2019 році багато агентств перейшли від допомоги в натуральній формі до грошової допомоги, що викреслило людей, які не мають документів, які б засвідчували особу, з числа бенефіціарів такої допомоги.

Психічне здоров'я і психосоціальна підтримка

У районах уздовж лінії розмежування багато людей скаржаться на тривожність і порушення сну. Вони кажуть, що ніколи не знають, коли почнеться обстріл, і ця невизначеність призводить до сильного стресу.

Діти налякані вночі і просяться спати з батьками. Навіть підлітки часто через страх сплять із батьками або бабусею і дідусем.

«Моя дочка-підліток дуже налякана і стривожена, коли починається обстріл. Одного разу вона так розлютилася, коли почався обстріл, я була на роботі, вона була сама вдома. Вона плакала і просила мене повернутися з роботи додому, чого я не могла зробити. Мені було так погано в той час. Коли я прийшла додому, моя дочка попросила мене купити їй пістолет - вона сказала, що піде і вб'є тих, хто стріляє».

Жінка, яка постраждала від конфлікту, Світлодарськ

На питання як люди справляються, деякі жінки сказали, що займаються пілатесом або йогою, які стали популярними, але залишаються дорогими. Вони запропонували створити місце, де йога і пілатес були б доступні для їхніх громад безкоштовно. Люди, які живуть з ВІЛ, сказали, що їм потрібна професійна психосоціальна підтримка.

Медичне обслуговування

У багатьох населених пунктах уздовж лінії розмежування жителі говорили про те, що немає служби швидкої допомоги або що в машинах швидкої допомоги не вистачає палива. Машини швидкої допомоги не приїжджають після настання темряви через ризик обстрілу.

Єдина лікарня в Авдіївці напівзруйнована. Вона також використовується як військовий госпіталь. Місто не може дозволити собі ремонт. Жителі вважають, що постійні обстріли лікарні пов'язані з тим, що вона також обслуговує військових. Деякі учасники відзначили, що вони зверталися за медичною допомогою до військових лікарів і їм всім була надана допомога. Учасники спільної оцінки потреб з Авдіївки скаржилися на погане медичне обслуговування, відсутність спеціалізованих лікарів і медичних послуг. Вони не мають доступу до ультразвукових досліджень і рентгену зубів. Багато лікарів покинули цей район, залишилися лише деякі, в основному, лікарі похилого віку. Крім того, немає кардіолога та ендокринолога, а стоматологів і педіатрів мало. Тому учасники відзначили, що їм потрібно їхати до Краматорська (це один автобус на день; довгі години в дорозі і дорого; потрібна ночівля) або до Костянтинівки (більше автобусів, але все одно дорого). Їхня пропозиція - пільговий громадський транспорт.

У Станиці Луганській немає пологового будинку, а в районній лікарні немає ключових фахівців в області гінекології, анестезіології, логопедії та педіатрії. Жінки змушені їхати туди, де можуть прийняти пологи - в Біловодську району лікарню (70 км від Станиці Луганської) або в Лисичанськ. Як наслідок, люди змушені витратити багато часу і свої обмежені кошти на транспорт. Жінки вимушені користуватися медичними установами на НПУТ в Луганську, оскільки відстань між Станицею Луганською і Луганськом становить 20 км. Вони сказали, що можуть отримати безкоштовну медичну допомогу на НПУТ.

Люди, що живуть з ВІЛ, відзначили, що у них немає безкоштовного доступу до медичних послуг. Вони зазначили, що їм часто відмовляють у лікуванні, коли стає відомим їхній статус і що порушується конфіденційність пацієнтів. Медичний персонал не має навичок роботи з людьми, що живуть з ВІЛ. Ця прогалина призводить до низької якості медичних послуг.

Відсутність доступу до медичної допомоги було відзначено учасниками фокус-груп у Первомайському, Святогірську і Чермалику. Люди повинні їхати у великі міста з лікарнями та фахівцями. Учасники запропонували створювати мобільні візити лікарів у конкретні населені пункти.

Можливість заробітку

У містах і селищах, таких як Маріуполь і Покровськ, багато ВПО заявили, що їм вдалося знайти роботу або можливості для самозайнятості.

Проте, в інших містах і сільській місцевості, особливо поблизу лінії розмежування, учасники заявили, що нестача робочих місць є серйозною проблемою. Багато жителів Авдіївки раніше працювали в Донецьку. Проте, наявність робочих місць там значно скоротилася. Було запропоновано створити додатковий контрольний пункт, який з'єднає Авдіївку безпосередньо з Донецьком для жителів Авдіївки зі спрощеною процедурою перетину. Однак інші учасники виступили проти цієї ідеї, оскільки вони наголосили на необхідності офіційного працевлаштування для отримання пенсій у майбутньому. Записи донецьких підприємств на НПУТ не будуть прийняті українською владою. Люди скаржилися на дискримінацію за віком на ринку праці. Вони сказали, що немає можливостей працевлаштування для осіб старше 40 років. Через обмежені можливості працевлаштування люди вважають, що робочі місця надаються людям, які мають потрібні зв'язки. Багато вугільних шахт закрилися, що призвело до скорочення числа робочих місць поблизу лінії розмежування, тому люди зайняті на випадкових або сезонних роботах. У Святогірську учасники згадали про відсутність можливостей працевлаштування і дискримінацію ВПО. Деякі учасники скаржилися на те, що роботодавці просто відмовлялися розглядати можливість працевлаштування ВПО.

Особи без документів, що засвідчують особу, не можуть отримати офіційну роботу. Вони стикаються з труднощами в отриманні навіть неофіційних сезонних робочих місць, тому що вони не можуть пройти через внутрішні контрольні-пропускні пункти. Більшість осіб, які не мають документів, взагалі не мають доходу і повністю залежать від членів громад та гуманітарних організацій в питаннях житла і задоволенні основних потреб. Деякі жінки були змушені працювати неофіційно. Наприклад, вони говорили про те, як вони перевозять товари через зламаний міст на КПВВ у Станиці Луганській. Це забезпечує мінімальний дохід.

«Жінки працюють на мосту на КПВВ, доставляючи товари туди і назад на тачці. Найстаршій 82 роки, вона працює як молода».

Жінка, яка постраждала від конфлікту, Станиця Луганська

Учасники із Золотого відзначили, що там немає можливостей працевлаштування, оскільки вугільні шахти закриті. Раніше люди продавали свої домашні продукти, але тепер вони не можуть потрапити на ринки, які знаходяться на НПУТ. У Луганській області деякі ВПО повідомили, що їм було відмовлено в роботі, тому що у них є родичі, що живуть на НПУТ.

Доступ до гуманітарної допомоги

Учасники скаржилися на відсутність підтримки з боку гуманітарних організацій і жорсткі критерії вразливості, що означає, що багато людей, яким це дійсно потрібно, не мають права брати участь у відповідних програмах НУО.

Учасники пенсійного віку поділилися своєю думкою про те, що несправедливо, що ВПО не можуть претендувати на індивідуальну гуманітарну допомогу, коли їхній дохід перевищує 2000 грн. Тим часом, місцеві жителі селища отримують допомогу, оскільки їхні доходи нижче, хоча вони не повинні платити оренду плати і ніколи не були переміщені.

Доступ до правосуддя

В Авдіївці немає суду. Після початку конфлікту Авдіївський суд був переміщений у місто Селидове. Тільки три із семи суддів працюють там; інші покинули цей район, що призвело до затримки слухань і провадження. У місті високий попит на судові послуги. У Селидовому погане транспортне сполучення і люди не можуть дозволити собі туди поїхати.

Доступ до освіти

Учасники порушили багато питань, пов'язаних із освітою. В ізольованих населених пунктах немає доступу до середньої освіти. У сільських школах застаріли методи викладання, а якість освіти недостатня для того, щоб діти могли вступити до університету. Деякі молоді люди вирішили вступити до вищих навчальних закладів на НПУТ, тому що навчання безкоштовне. Студенти у так званих «переміщених університетах» підняли проблему нестачі аудиторій і гуртожитків для студентів та викладачів. Дітям з інвалідністю потрібна спеціальна освіта, яка доступна тільки у великих містах, таких як Харків або Маріуполь.

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

Внаслідок конфлікту на сході України деякі університети були «переміщені» з НПУТ на ПУТ через небезпеку, пов'язану з конфліктом і через те, що будівлі університетів могли бути захоплені. У цих ситуаціях вчені, викладачі та студентські організації скоординовано залишали зони конфлікту і реструктурували свої університети в інших місцях. Було навіть створено Раду ректорів переміщених університетів. У деяких випадках Міністерство освіти України видавало накази про евакуацію, коли в університеті створювалася ініціативна група студентів, викладачів та адміністраторів, яка брала на себе відповідальність за переїзд. Університети переміщалися в свої власні кампуси в інших містах, де це можливо, або, якщо це не можливо, велися переговори з місцевою владою про виділення місця.

Доступ до дошкільної та шкільної освіти залишається ще однією проблемою для жителів Бердянського, оскільки більшість місцевих дітей повинні відвідувати школу або в прилеглому селищі Сопине, або в Маріуполі.

Довгострокові рішення

Коли мова заходила про довгострокові рішення, постраждали від конфлікту люди, які живуть уздовж лінії розмежування, не надавали ніяких рекомендацій. Через п'ять років після початку конфлікту вони не розуміють, як можна поліпшити їхнє становище. Вони не бачать кінця конфлікту у найближчому майбутньому.

ВПО, які проживають уздовж лінії розмежування, скаржилися на відсутність довгострокових рішень. Житло є пріоритетом. ВПО вже майже п'ять років живуть в орендованих будинках, місцях компактного проживання або у родичів, і кінця цьому не видно. Вони відчують себе зигнорованими або забутими своїм урядом. Вони чули, що донори дають Україні гроші для допомоги ВПО, але вони цієї допомоги не бачать.

Маргарита - молода жінка в інвалідному візку, якій нещодавно виповнилося 18 років. У неї епілепсія і церебральний параліч, вона живе в місці компактного проживання зі своєю матір'ю і бабусею, яка піклується про них обох. Після переміщення в невелике місто Святогірськ, вона втратила доступ до якісного медичного обслуговування та реабілітації, що призвело до швидкого погіршення стану її здоров'я. УВКБ ООН підтримало її сім'ю, надавши медичне обладнання, необхідне для регулярних перевірок стану здоров'я вдома, зимовий одяг і теплі ковдри. Маргарита – студентка-відмінниця індивідуальної форми навчання. Вона мріє, що колись вона зможе навчатися у звичайній навчальній аудиторії з іншими молодими людьми і завести хороших друзів. Фото: УВКБ ООН

Механізми зворотного зв'язку

Під час обговорень у фокус-групах багато співрозмовників раніше не знали про діяльність і контакти УВКБ ООН. Багато хто не знав про гарячу лінію УВКБ ООН; це може бути пов'язано з тим, що мобільний зв'язок уздовж лінії розмежування працює не скрізь і не завжди. Крім того, громади зазвичай висловлювали низький рівень довіри до механізмів подачі скарг. У ході обговорень з громадами, УВКБ ООН надало інформацію про різні механізми зворотного зв'язку щодо якості послуг, за допомогою гарячої лінії УВКБ ООН, через його веб-сторінку або колег (співробітників УВКБ ООН та партнерів), які регулярно працюють у населених пунктах уздовж лінії розмежування.

Рекомендації Уряду України

- Інформувати жителів населених пунктів уздовж лінії розмежування про об'єкти цивільної оборони, такі як бомбосховища та маршрути до них. Крім того, переконатися, що бомбосховища оснащені всім необхідним з огляду на той факт, що жителям доводиться проводити там чимало часу.
- Організувати повернення судових органів назад у місця, які вони покинули через конфлікт (наприклад, Авдіївка).
- Розвивати громадський транспорт у районах уздовж лінії розмежування, щоб усі жителі могли отримати доступ до необхідних послуг.
- Державній міграційній службі надавати послуги в районах, розташованих уздовж лінії розмежування і спростити процедури видачі паспортів / посвідчень особи для ВПО і осіб, що мають реєстрацію за місцем проживання на НПУТ.
- Розширювати надання послуг, орієнтованих на осіб, які пережили сексуальне і гендерно-обумовлене насильство, і підвищувати поінформованість про ці ризики.
- У випадках, коли військові вважають за необхідне та виправданим використання цивільного майна, створити систему для документування ревізії майна і надання належної компенсації.
- Розширити житлові можливості для ВПО. Хоча соціальне житло є для декого корисним рішенням, більш довгостроковий ефект матиме допомога в купівлі власного житла, наприклад, шляхом субсидій або доступних кредитів.
- Допомогати особам, будинки яких були пошкоджені, проводити ремонтні роботи або надавати компенсацію за шкоду, заподіяну майну в результаті конфлікту. Забезпечити більш інклюзивну політику щодо ромських громад (які постраждали від конфлікту) на сході України, включивши згадані громади в кампанії з обміну інформацією про можливості на ринку праці, правові і соціальні послуги.

УВКБ ООН, міжнародним організаціям і НУО

- В рамках заходів з надання допомоги з ремонтом уздовж лінії розмежування передбачити мінімальний набір меблів для населення, яке постраждало в результаті конфлікту, щоб забезпечити більш швидке і плавне відновлення життя. Щоб бенефіціари такої допомоги не розглядали вторинне переміщення через брак коштів для покриття витрат на придбання меблів.
- Збільшити надання психосоціальної підтримки, включаючи громадські заходи для зняття стресу, пов'язаного з конфліктом.
- При визначенні критеріїв уразливості для надання допомоги враховувати конкретні потреби ВПО, в тому числі той факт, що багато з них мають платити орендну плату.
- Стежити, щоб особи без документів, що засвідчують особу, були направлені для отримання допомоги в оформленні документів, і щоб вони могли скористатися програмами допомоги.
- Розширювати і диверсифікувати види професійної підготовки та тренінгів із самозабезпечення, щоб зміцнити потенціал постраждалого населення і дозволити йому менше залежати від гуманітарної допомоги.
- Підтримувати зусилля влади щодо розширення послуг, орієнтованих на осіб, які пережили сексуальне і гендерно-обумовлене насильство, і підвищувати поінформованість про ці ризики.
- Виступати за розробку національної стратегії для переміщених університетів, щоб забезпечити достатні і належні приміщення для навчання та проживання студентів і викладачів. Сприяти співпраці на рівні університетів для обміну наявними програмами та курсами.
- Сприяти економічному розвитку уздовж лінії розмежування, щоб люди могли знайти роботу.
- Продовжувати програми з ремонту будинків, пошкоджених внаслідок конфлікту.

ВПО на підконтрольних уряду територіях України

Дискримінація

Багато учасників повідомляли про дискримінацію на підставі їхнього місця походження (Донецька, Луганська області або Крим). Найбільше страждають кримські татари-ВПО, роми-ВПО, представники ЛГБТ спільноти, багатодітні сім'ї, одинокі батьки та пенсіонери.

Учасники навели приклади дискримінації:

- Доступ до пенсій (правила для ВПО відрізняються від правил для інших громадян; неможливість вибору банку; часті перевірки);
- Вища освіта (одна з трьох груп зі студентами повідомила, що студентам було відмовлено в наданні освітніх грантів через факт їхнього переміщення);
- Процедури отримання паспортів для виїзду за кордон (додаткові документи, запитувані тільки у ВПО, були згадані трьома групами);
- Подвійна дискримінація (на підставі факту переміщення і приналежності до меншості) під час роботи була відзначена серед трансгендерних осіб, ВПО з числа ромського населення та людей, що живуть з ВІЛ. Наприклад, роботодавець відмовився наймати людину після того, як виявилось, що в нього ВІЛ (Харків), а велика публічна компанія розкрила гендерну ідентичність ВПО трансгендера (Київ), і обидва інциденти призвели до психологічного стресу;
- Особи з кримською пропискою піддаються дискримінації, оскільки до них ставляться як до нерезидентів країни на підставі положень закону «Про вільну економічну зону Крим». Ці люди не можуть отримати доступ до всіх банківських послуг, якщо вони не зареєстровані як ВПО;
- Проблеми із доступом до банківських кредитів у зв'язку з переміщенням були згадані в трьох групах.

«Мені сказали: «Ми не здаємо житло іноземцям»...»

Студент ВПО з Криму, який навчається у Києві

Безпека

У 12 з 35 обговорень у фокус-групах учасники висловили занепокоєність з приводу безпеки в місцях свого переміщення, зокрема:

- Напружені відносини між чоловіками-ВПО і колишніми бійцями АТО були особливо відзначені переселенцями в Миколаївській області. ВПО побоювалися звертатися в поліцію, тому що «у місцевих жителів більше зв'язків, в тому числі особистих»;
- Підлітки-ВПО з числа ромського населення і переміщені студенти стикаються з погрозами особистої безпеки на підставі факту їхнього переміщення («тут вас ніхто не захистить, ви - чужинці»).

Однак у більшості груп ВПО відзначили, що вони особисто відчувають себе в безпеці і ніколи не стикалися з фізичними нападами або погрозами на підставі факту переміщення. ВПО у великих містах, таких як Київ і Львів, відзначили, що у нових місцях проживання вони відчувають себе краще, ніж під час поїздок на НПУТ та Крим.

«Чим вище соціально-економічний рівень населення, тим суспільство більш толерантне і приймає індивідуальні особливості. На жаль, в Україні суспільство в цілому далеко від толерантності»

Трансгендерна особа з Донецької області

Свобода пересування

В цілому ситуація зі свободою пересування була оцінена як добра. Серед конкретних проблем, озвучених ВПО, були наступні:

- Деякі ВПО вирішили не відвідувати НПУТ (навіть коли в цьому є необхідність), оскільки вони побоюються, що їхні дані з'являться в списках системи «Аркан» (тобто в базі даних Державної прикордонної служби), що призведе до позбавлення пенсії / соціальних виплат;
- Ті, хто перетинають адміністративний кордон із Кримом, повідомили, що їм не вистачає чіткої інформації про правила перетину і «вони ніколи не впевнені, чи не змінилися ці правила»;
- ВПО-трансгендери заявили, що не можуть перетинати КПВВ через проблеми із зазначенням статі в документах, що засвідчують особу.

«Влітку, коли я поверталася в Україну, мене насилу врятували на ПУТ. Я думала, що помру через тиск. У той день помер якийсь літній чоловік. Це «міст смерті», а не дорога» .

Літня жінка з інвалідністю з Луганської області, Житомир

«Я стикався з упередженим ставленням поліції через мою донецьку прописку. Їм все одно, що в мене інвалідність. Вони думають, що я імітую свою інвалідність. Вони пропускають звичайних людей і обшукують усіх людей з інвалідністю».

Чоловік-ВПО з інвалідністю з Донецька, Одеса

Соціальний захист і пенсії

Багато ВПО покладаються на соціальну допомогу. Під час обговорень учасники сказали, що вони звернулися і отримали фінансову допомогу для ВПО, спрямовану на покриття орендної плати та комунальних послуг (так звана «адресна допомога»).

Однак, оскільки допомога не ґрунтується на економічній необхідності, вона призначається будь-якому зареєстрованому ВПО, який відповідає додатковим критеріям, встановленим законодавством (тим, хто не володіє житлом на ПУТ або має банківський депозит, що перевищує певну суму). У десяти випадках під час обговорень пенсіонери-ВПО заявили, що відчують постійну загрозу призупинення виплати пенсій і соціальних виплат через дискримінаційну законодавчу базу. Незважаючи на два рішення Верховного суду (*див. нижче*), ВПО в двох групах (з представниками з Одеської, Херсонської та Миколаївської областей) повідомили, що департамент соціального захисту продовжує проводити відвідування вдома для перевірки місця проживання бенефіціарів. Це впливає на ВПО, які можуть бути відсутніми вдома з різних причин, наприклад, перебування в лікарні на тривалому лікуванні (відомий випадок, коли влада призупинила виплату пенсії хворого на рак, який знаходився у лікарні) або виїзд за кордон. Усі ВПО, яким було припинено пенсії, сказали, що, навіть якщо їхня пенсія була відновлена, вони не змогли згодом отримати накопичену заборгованість, навіть якщо є судові рішення на їх користь.

Це обговорення у фокус-групі з ВПО з інвалідністю, яке відбулося в київському офісі УВКБ ООН. Більшість ВПО, яким Агентство надавало консультації в Києві, живе у місцях компактного проживання в Києві і його околицях. Основними проблемами, про які говорили ВПО з інвалідністю, були житло і доступність для візочників, а також соціально-економічне становище. Фото: УВКБ ООН

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

У своєму рішенні у вересні 2018 року Верховний суд постановив, що виплати пенсій не можуть бути припинені на підставі положень підзаконних актів (тобто постанов 637 і 365 Кабінету міністрів про виплату пенсій та їх верифікації). У своєму рішенні у грудні 2018 року Верховний суд постановив, що деякі положення постанови 365 є недійсними і, отже, домашні відвідування з метою перевірки і будь-які подальші заборони не повинні проводитися.

Житло

ВПО у всіх групах заявили, що житло є головним пріоритетом. Багато людей наполягають на тому, що постійне житло є ключем до інтеграції, оскільки дозволить налагодити соціальні зв'язки і стабільну зайнятість / приватне підприємництво.

Особливі проблеми існують для осіб, які проживають у місцях компактного проживання (МКП):

- У двох установах адміністрація ввела обмеження для жителів ВПО, включаючи незрозумілі вимоги повідомляти, якщо ВПО планують бути відсутнім протягом більше двох днів;
- П'ять із шести груп висловили побоювання з приводу неочікуваного примусового виселення, в тому числі за допомогою відключення електроенергії і води;
- Більшості осіб, які проживають в МКП, не вистачає особистого простору, що впливає на їхні стосунки з іншими членами сім'ї і з сусідами. Підлітки відзначили, що це заважає їм

налагоджувати соціальні зв'язки через неможливість запрошувати друзів. Деяким дітям важко знайти місце для навчання;

- У трьох групах учасники відзначили відсутність спеціального обладнання / належних умов для людей з важкими формами інвалідності, включаючи дітей.

Для ВПО, які проживають у приватних квартирах / будинках, основною проблемою є відсутність постійного житла:

- Більшість орендують квартири і відчувають себе невпевнено через небажання власників підписувати договори оренди. Вони стикаються з непередбачуваним зростанням орендної плати та вимогами звільнити орендоване житло;
- Для вимушених переселенців у населених пунктах на березі моря літні виселення є частиною їх історій про переміщення, оскільки орендодавці воліють здавати свою нерухомість подовго протягом курортного сезону. Принаймні три людини розповіли особисті історії про відмову в продовженні оренди в травні. Одна ВПО повідомила, що такий стрес викликає тривалу серйозну проблему зі здоров'ям;
- Адресна допомога ледь покриває комунальні послуги, не кажучи вже про оплату оренди.

«Спочатку ми платимо за житло і намагаємося вижити на те, що залишилося...»

Літня жінка-ВПО, яка проживає в Кропивницькому

Працевлаштування та можливість заробітку

Більшість учасників спільної оцінки висловили занепокоєння з приводу працевлаштування. Деякі проблеми, згадані учасниками, є такими ж, як і для решти населення України. Вакансії, доступні в центрах зайнятості, є низькооплачуваними, а інші можливості працевлаштування знаходяться в неформальному секторі. Проблеми, які більш специфічні для ВПО, включають в себе те, що їх навички і досвід часто незастосовні в приймаючій громаді, тому потрібна перекваліфікація / перепідготовка; роботодавці відмовляють студентам і нещодавнім випускникам університетів, виходячи з припущення, що вони можуть несподівано повернутися на попереднє місце проживання. Студенти в чотирьох групах говорили про можливості працевлаштування за кордоном (в Польщі, інших країнах ЄС; для Херсона - в іноземних морських компаніях). У той же час ВПО з успішним досвідом працевлаштування висловили думку, що п'ятирічного переміщення досить, щоб відновитися і взяти на себе відповідальність за своє життя.

Медичне обслуговування

Медичне обслуговування є ще однією гострою проблемою, що згадується більшістю ВПО. Багато ВПО заявили, що вони відчувають, що їхнє здоров'я погіршилося після переміщення. Зокрема, ВПО згадали про серйозні проблеми зі здоров'ям, які виникли протягом другого або третього року переміщення. Люди похилого віку відзначають, що перенесли інсульт після переміщення або загострення хронічних захворювань.

«Мені довелося продати будинок на НПУТ за 10 000 гривень, щоб оплатити хіміотерапію. В мене не було іншого виходу» .

Жінка-ВПО з Донецької області, яка проживає у Житомирі

ВПО, що живуть з ВІЛ, мають необхідний доступ до арт-терапії. Однак, оскільки значна частина їх щомісячного доходу витрачається на житло, вони стикаються з труднощами при виборі правильного харчування або необхідних вітамінів / спеціалізованих ліків для лікування супутніх захворювань. Зіткнувшись з несподіваними проблемами зі здоров'ям, що вимагають великих фінансових ресурсів, ВПО кажуть, що, як правило, вони не можуть отримати допомогу від гуманітарних і благодійних організацій, які переважно працюють ближче до лінії розмежування.

Захист дітей

В цілому, діти та підлітки з числа ВПО, опитані в фокус-групах, кажуть, що вони не відчувають себе інтегрованими з фінансових і соціальних причин. Багато хто говорить, що відчуває

психологічний стрес. П'ятеро дітей (включаючи одного ромського і іншого кримськотатарського походження) відзначили випадки булінгу на підставі факту переміщення або приналежності до етнічної меншини.

Багато ВПО говорили, що погані житлові умови не дозволяють дітям спілкуватися з однолітками. Підлітки підкреслили, що їх родичі і друзі залишаються на НПУТ. У приймаючих громадах їм не вдалося знайти багато друзів, які розуміють їхні життєві обставини. Приймаючі громади не заохочують успіхи дітей-ВПО і не висвітлюють їх у місцевих ЗМІ. Випадки булінгу в школах, на підставі факту переміщення (згадані в п'яти різних групах) посилюються, коли діти проживають в МКП (відзначається матерями в Одесі і в бесідах з дітьми) або, коли діти належать до етнічної меншини (роми, кримські татари).

«Всі питають мене, як я живу - у складних умовах, інколи буває й таке, що навіть не вистачає їжі. Вони запитують, чому я не повернувся. Відповідаючи на ці питання, я стаю сильнішим. Я бачив війну. Я щасливий тут. Тут я відчуваю себе у безпеці».

Підліток-ВПО з Донецька, який проживає в Ірпені

Правова допомога

Учасники висловили більшу довіру до правових послуг, що надаються НУО та місцевими юристами, які самі є ВПО, у порівнянні з центрами безоплатної правової допомоги. Три учасники поділилися своїм негативним досвідом, пов'язаним із центрами безоплатної правової допомоги (затримки в наданні допомоги через перевантаження). Учасники двох фокус-груп не знали про існування центрів безоплатної правової допомоги. Три фокус-групи зазначили, що потребують підтримки НУО, які надають правову допомогу в своїх областях в режимі онлайн. Спільнота трансгендерних осіб знає про послуги центрів безоплатної правової допомоги, але їхні питання вимагають спеціальних юридичних, медичних і психологічних знань. Представники ромських громад висловили низький рівень довіри до державних органів, включаючи центри безоплатної правової допомоги. ВПО з чотирьох фокус-груп відзначили, що їм не вистачає чіткої інформації про механізми подання скарг у різні державні органи, що існують в Україні.

Довгострокові рішення

Майбутні наміри ВПО в значній мірі залежать від наявності житла, роботи і інтересів дітей. Більшість учасників спільної оцінки потреб не планують повертатися навіть після закінчення конфлікту. Деякі розглядають повернення тільки в ситуації безпеки і соціально-економічних можливостей. Два учасники повідомили, що думають про повернення через відсутність житла і роботи. Учасники двох фокус-груп (кримські татари) і один ключовий інформант (інтегрована ВПО) мають намір повертатися тільки в тому випадку, якщо Україна відновить контроль над територією. Відповідаючи на питання про свої пріоритети з точки зору довгострокових рішень, ВПО згадали житло, працевлаштування, медичне обслуговування та участь у житті приймаючих громад.

А ВИ ЗНАЛИ, ЩО

В Україні є програми допомоги з житлом для ВПО. Однією з них є схема фінансування житла, розроблена Постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 року № 819 під назвою «Деякі питання забезпечення громадян доступним житлом», заснована на підході 50/50, в якому 50 відсотків оплачується ВПО, які потребують житло, і 50 відсотків - державою. У 2018 році УВКБ ООН підготувало звіт з аналізом програми ([посилання](#)). Серед інших програм - спеціально розроблені програми житла в сільській місцевості та спеціальні місцеві програми на рівні областей.

Відносно доступу до житла ВПО заявили, що придбання житла є варіантом тільки для тих, хто може собі це дозволити і, якщо немає інших великих витрат, таких як ліки або доступ до медичного обслуговування. Для тих, кому не вистачає фінансових ресурсів для придбання житла, тимчасове або соціальне житло може бути рішенням. В цілому, ВПО заявили, що вони не чули про програми доступного житла і / або не вважають, що цей варіант доступний у їхніх громадах. ВПО запропонували кілька можливих рішень, у тому числі:

- Спрощення доступу до соціального житла для ВПО, шляхом внесення поправок до Постанови № 682 від 2008 року, які повинні бути підготовлені МТОТ, МСП і Міністерством регіонального розвитку;
- Диверсифікація програм, спрямованих на надання допомоги ВПО в придбанні житла, таких як кредити під низькі відсотки з процентними ставками нижче 7 %; збільшення бюджету на програму доступного житла 50/50, що збільшить число субсидованих домогосподарств; створення схем здачі житла в оренду; програми з придбання житла у приватних осіб за підтримки держави; і лізингові програми із залученням міжнародних донорів;
- Будівництво соціальних гуртожитків для найбільш вразливих ВПО із залученням міжнародних та інших донорів;
- Поширення кращих програм, реалізованих у різних містах (наприклад, у Маріуполі);
- Механізми компенсації за пошкоджене або зруйноване майно, а також за залишене в Криму або на НПУТ житло, що буде служити джерелом для часткового покриття витрат, пов'язаних із придбанням житла (державний механізм викупу);
- Використовувати кооперативи ВПО для житлового будівництва;
- Підвищувати обізнаність ВПО про існуючі можливості.

Працевлаштування було ще однією постійною темою, що згадується ВПО як необхідна для місцевої інтеграції та економічної стабільності домогосподарств. Представники Державного центру зайнятості поінформували ВПО про велику кількість вакансій. Однак для більшості ВПО наявні робочі місця є недостатньо оплачуваними, щоб задовольняти їх фінансові потреби і, особливо, платити за орендоване житло. Багато ВПО відзначили, що вони не володіють професійними навичками, затребуваними в області переміщення. ВПО внесли наступні пропозиції з питань працевлаштування:

- Програми працевлаштування та підприємництва у поєднанні зі здобуттям нових навичок;
- Програми перекваліфікації та навчання, що надаються державними центрами зайнятості;
- Створення мереж ВПО та приймаючих громад, де роботодавці могли б налагоджувати зв'язки з потенційними працівниками.

Учасники з восьми фокус-груп (разом із лідерами громад та студентів-ВПО) вважають себе інтегрованими в приймаючі громади. Для них інтеграція означає власне житло (6 груп); офіційна зайнятість (6 груп); соціальні зв'язки (5 груп) і голосування на всіх видах виборів (5 груп). Інші критерії включали успіхи дітей у школах, участь в соціальних і культурних заходах, підтримку з боку міжнародних організацій та добре знання міста / населеного пункту. ВПО кажуть, що, оскільки вони не можуть голосувати на місцевих виборах, місцева влада не враховує їхні інтереси, а ВПО не користуються ресурсами, доступними на місцевому рівні, в результаті процесу децентралізації. Це перешкоджає інтеграції. Для вирішення цієї проблеми ВПО запропонували наступне:

- Зареєструвати ВПО членами територіальних громад;
- Надати ВПО право голосувати на місцевих виборах;
- Зміцнювати зв'язки з місцевим самоврядуванням і виконавчою владою за допомогою залучення ВПО в цивільні ради, робочі групи і інститути громадянського суспільства;
- Підтримка ВПО місцевими органами влади і донорськими організаціями в нарощуванні потенціалу та навичок для поліпшення інтеграції за допомогою мобілізації на рівні громад.

Будучи переміщеними протягом довгого часу і стикаючись із численними проблемами, пов'язаними з доступом до послуг, зайнятістю, адаптацією, соціалізацією і стресом, ВПО почали створювати ініціативні групи (які нерідко перетворюються на громадські організації) для надання один одному взаємної підтримки. Однією з основних цілей для ВПО, що використовують цей

підхід, є вжиття заходів для сприяння змінам у місцевих громадах, а також на центральному рівні. Переміщені особи, що представляють активні громади, заявляють, що вони стикаються з труднощами при отриманні фінансової підтримки.

Механізми зворотного зв'язку

Обговорення у фокус-групах показали, що не всі ВПО знають про особливості мандатів різних агентств ООН. Ті учасники, які отримали допомогу від партнерів УВКБ ООН (юридичних або фізичних осіб), не завжди пам'ятають про зв'язок між партнером і УВКБ ООН. Близько половини учасників не знали про наявність гарячої лінії для ВПО. Однак представники громад, з якими працює УВКБ ООН, знають про мандат організації, знають контакти відповідальних осіб, номер гарячої лінії та адреси електронної пошти. Представники громад також знають про принципи підзвітності постраждалому населенню та знають як і куди подавати скарги в разі, коли буде потрібно втручання керівництва або Офісу генерального інспектора (IGO). Це було досягнуто завдяки спеціальним семінарам, які УВКБ ООН провело для громад ВПО у 2017 році. ВПО підкреслили важливість прозорості в системі зворотного зв'язку для зменшення недовіри до УВКБ ООН. Онлайн-опитування та опитування громадської думки в соціальних мережах сприяють прозорості.

Рекомендації**Уряду України**

- Дозволити ВПО обирати банк для отримання пенсій, а не користуватись лише Ощадбанком.
- Переглянути норми, які оголошують фізичних осіб з кримською пропискою нерезидентами і, таким чином, розблокувати їм доступ до банківських послуг.
- Підвищувати обізнаність про заборону дискримінації за фактом переміщення, в тому числі в університетах, банках, серед орендодавців.
- Сприяти діалогу між приймаючими громадами, включаючи колишніх учасників бойових дій, і громадами ВПО.
- Сприяти формуванню культури толерантності з метою запобігання нападам на переміщених представників національних меншин та інших груп, а також правомірно реагувати на такі інциденти.
- Забезпечити своєчасне та ефективне поширення інформації про законодавчі та процедурні зміни, що стосуються ВПО (перетин лінії розмежування та адміністративного кордону з Кримом; доступ до соціальних виплат та пенсій; можливості доступу до житла і т. д.).
- Забезпечити однакове ставлення до пенсіонерів ВПО і інших громадян України, усунувши зв'язок між виплатами пенсій і реєстрацією як ВПО.
- Прийняти нормативну базу, яка забезпечить виплату заборгованості пенсіонерам-ВПО згідно з відповідними судовими рішеннями.
- Включати ВПО у місцеві (міські, районні, обласні) соціальні, економічні, культурні та медичні програми, щоб забезпечити їм доступ до відповідних послуг на рівні з приймаючими громадами.
- Збільшити виділення коштів з державного бюджету на програму «Доступного житла».
- Диверсифікувати можливості для придбання житла шляхом впровадження програм за участю приватних, міжнародних і державних (місцевих і центральних) фондів. Це може включати в себе лізинг, оренду з правом викупу, програми житла у сільській місцевості, створення кооперативного житла для місцевих громад і ВПО і т. д.
- Збільшувати кількість соціального житла шляхом ідентифікації відповідних житлових приміщень і залучення коштів з різних джерел, щоб гарантувати, що соціальне житло підходить для ВПО у вразливих ситуаціях, наприклад, для осіб з інвалідністю.
- Що стосується місць компактного проживання, шукати альтернативні рішення, щоб запобігати випадкам примусового виселення.
- Підтримка створення та розвитку малого і середнього бізнесу ВПО.

УВКБ ООН, міжнародним організаціям та НУО

- Посилити потенціал органів державної влади України, в тому числі на місцевому рівні, щоб вони могли виконувати перераховані вище рекомендації.
- Підтримувати потенціал НУО та ініціативних груп, під керівництвом ВПО, для забезпечення їх стійкості та здатності самим виступати за свою інклюзію, інтеграцію та захист.
- Підвищувати обізнаність населення, включно з ВПО, про їхні права, пропагувати культуру діалогу, толерантності та поваги людської гідності та прав.
- Розповідати про історії успіху окремих громад ВПО через різні канали Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН).
- Сприяти пошуку житлових рішень для ВПО, в тому числі шляхом створення спеціальних фондів для фінансування окремих рішень.
- Реалізація програм, спрямованих на сталу зайнятість або створення малого бізнесу.
- Інформувати про результати цієї спільної оцінки потреб центральну владу, міністерства, членів парламенту, агентства ООН, посольства, міжнародні організації та громади ВПО.